

ΟΙ ΨΑΡΔΕΣ ΚΑΙ ΟΙ ΨΑΡΟΦΑΓΟΙ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

εις την Ελλάδα, όπως εις όλα τα μέρη του κόσμου, οι ψαράδες ελαχίστην συμπάθειαν αψάνονται προς το κρέας. Η αποκλειστική σχεδόν τροφή των παλαιότερων ψαράδων μας ήτο το ψάρι και επήρχον ψαράδες οι οποίοι το κρέας το έδοκίμαζαν μόνον κατά το Πάσχα και κατά τα Χριστούγεννα. Αν έλειπεν όμως και τότε από το έδεσματολόγιόν των το κρέας όλίγον ένδιέφερε τους ψαράδες.

Σήμερα ψαράδες μη γενόμενοι το κρέας δέν υπάρχουν, αλλά επίσης δέν υπάρχουν ψαράδες τρελλαινώμενοι για το κρέας. Η προσήλωσις προς το ψάρι εξακολούθει. Δι' αυτό δυσκολώτερον εις τα ζητήματα του φαγητού από όλους τους στρατιώτας είναι οι ψαράδες. Κάθουν έπανόστασιν όσάκις εις το σουσίπιον υπάρχει κρέας, το δε στρατιωτικόν σουσίπιον όπως και το σουσίπιον του πολεμικού ναυτικού, συνήθως μόνον αποτελείται από κρέας, σπανίως δε από ψάρι.

— Τι έτράβηξα εις το στρατιωτικό, μου έλεγε τελευταίως ένας Κονιουριώτης ψαράς. Με είχαν ρίξει στη στεγνή όπως τα χιτώνια να ρίχνουν εις την στεγνή πολλές φορές τους θαλασσιούς και τους στεγρηνούς να τους ρίχνουν εις την θάλασσαν. Εις την Μικράν Ασίαν είχαμε άφθονίαν από σφάγια. Κάθε ημέρα σχεδόν έτρώγαμε κρέας. Δηλαδή έτρωγαν οι άλλοι γιατί εγώ δέν μπορούσα να το ίδω στα μάτια μου. Έκανα, όταν έβλεπα το κρέας, έμετο.

Η άποστροφή προς το κρέας των ψαράδων είναι γενική και δικαιολογημένη. Οι άνθρωποι από μικροί έσυνήθισαν το ψάρι, έζησαν με το ψάρι, έμεγάλωσαν με το ψάρι. Οι πρόγονοι των όλοι ήσαν ψαροφάγοι και ήγησαν το κρέας. Χωρίς την τροφή του ψαριού δέν θα ήπηρεχον ούτε το έπάγγελμα του ψαρά, γιατί ο ψαράς ψαρεύει πρώτα για τον εαυτόν του, για να εξασφαλίση την κακαριά του και έπειτα για να πουλήση ό,τι του περισσεύσει. Το ίδιο άλλωστε κάνει και ο κυνηγός ο όποιος κυνηγά πρώτα για να εξασφαλίση την εις θήραμα τροφήν του και έπειτα δια να πουλήση το περισσευόμενον κυνήγι. Και ο κυνηγός τρέφεται διαρκώς με θήραμα και ούτε εις τα ψάρια έχει εκτίμησιν, ούτε εις τα χόρτα, ούτε εις τα όσπρια.

Εις την Ελλάδα φανατικοί ψαροφάγοι είναι οι Κονιουριώτες, οι Βατικιώτες, οι Μαργαρινοί, Ραιδεσιανοί και Άρτσιανοί πρόσφυγες, οι Γαλαξειδιώδες, οι Κρανιδιώτες, οι Κεφαλληνες των ναυτικών κοινοτήτων, οι Λινδιώτες της Σέρβου οι όποιοι είναι οι κυρίως άστα-

κοφάγοι, οι πρόσφυγες της Κυρά Παναγίας των Βουρλών, οι κάτοικοι του Ώρωπου και των άλλων ψαράδικων κέντρων του Εθνομικου κόλπου, οι Πρεβεζιάνοι και οι κάτοικοι του Πόρτου Λάγο οι όποιοι είναι κυρίως γαριδοφάγοι, οι Μεσολογγίται οι όποιοι δια την ψαροφαγίαν των άνομάσθησαν και ψαρόμυαλοι, οι Γύφτοι ψαράδες της Άγυλινίτης που ζούν τον περισσότερο καιρό της ζωής των μέσα στις καλύβες—πειλάδες—στημένες επάνω εις την λιμνοθάλασσα της Άγυλινίτης. Φανατικοί ψαροφάγοι ήσαν παλαιότερον και οι κάτοικοι των Οίνουσών και της Βοιτισσού της Χίου, των Μοσχονησιών, της Σκοπέλου, της Κύμης, του Αιτωχόρου, της Ύδρας, των Σπετιών και άλλων παραλίω μερών, αλλά έφ' όσον οι κάτοικοι έγινοντο από ψαράδες καπετάνοι και παραβοηθώται άφιναν την αποκλειστικότητα της ψαρκής τροφής των και ήρχιζαν τρώγοντες και κρέας και όσπρια.

Εις τας Κυκλάδας εξακολουθούν να είναι φανατικοί ψαροφάγοι οι Τηριακοί, οι Μυκονιάται, οι Παριανοί οι όποιοι είναι και έξοχοι ψαράδες. Εις τον Μαλλιакόν κόλπον οι Στυλιδιώται είναι και αυτοί τρωμεροί ψαροφάγοι λεγόμενοι από τους τρωμερούς ψαρόμυαλοι.

Γενικώς πολύ όλίγα παραλία περιφέρεια υπάρχουν εις την Ελλάδα εις τας όποιαις να μη υπάρχει και ένα κέντρον ψαράδων και ψαροφάγων. Εις την Λευκάδα ψαράδικο κέντρον είναι η κοινότης της Κατούνας της όποιαις οι κάτοικοι δέν μπορούν να στεγρηνούν ούτε μίαν ημέραν το ψάρι. Οι άλλοι κάτοικοι της Λευκάδος λέγουν τους Κατοινιώτας Μπουρανέλλους.

Ψαροφάγους όμως τρωμερούς δέν έχουν μόνον τα παραλία έχουν και οι ποταμοί και οι στεγνές. Οι τρωφόμενοι με ψάρια του γλυκού νερού έχουν τον ίδιον φανατισμόν προς το γλυκό ψάρι, το όποιον έχουν οι θαλασσινοί προς το άλμυρό. Οι κάτοικοι της λίμνης του Αγίου Βασιλείου της Μακεδονίας ζούν σχεδόν αποκλειστικός τρωφόμενοι από το άφθονο ψάρι της λίμνης. Το ίδιο οι κατοικόντες περί την Πρέσπην, την Όχηδα, την Δοιράνην, την Νεζερό, την Κάριαν και τας άλλας λίμνας. Το ίδιο και οι κάτοικοι της νήσου των Ίωαννίνων που είναι εις την ιστορικήν λίμνην. Α αυτοί τρέφονται κυρίως από χέλια και παραβίδες. Τας τελευταίας αυτές τας παρασκευάζουν με σκορδαλλιά χρώμας πολύ σκούφρον, ή όποία γίνεται από το ζουμί των παραβίδων. Οι νησιώται των Ίωαννίνων φυλάσσουν τα Όχέλια εις ξύλινα κιβώτια ριχμένα εις την λίμνην. Τα χέλια μένουν εκεί έπι μήνας ζωντανά και από εκεί πιάνονται και μαγειρεύονται. Κάτι άνάλογον κάνουν και

οι Σκεριανοί άστακοψαράδες φυλάσσουν τους άστακοούς εις δεξαμενάς καλουμένας «καθουρόμαντρες» από τας όποιαις τους εξάγουν ζωντανούς. Ο άστακος άλλωστε πρέπει δια να είναι νόστιμος και να έχη σφιχτό κρέας να ριχθί ζωντανός εις το βραστό νερό. Αυτό είναι το μαγείρεμά του.

Το ίδιο με την προτίμησιν και την εκτίμησιν της τροφής, και ή προτίμησις και εκτίμησις του επαγγέλματος. Οι ψαράδες δέν εκτιμούν τους κρεωφάγους πληθυσμούς τους όποιους άποκαλούν «τσιπάνηδες» περιφρονητικός ουτε τα στεγρηνά επαγγέλματα, και οι στεγρηνοί δέν εκτιμούν τους ψαράδες τους όποιους άποκαλούν με άκραν περιφρόνησιν «τρατολόγους». Τα επαγγέλματα τα όποια συνδέονται με την θάλασσαν ή το ψάρι θεωρούνται από τους στεγρηνούς λαούς πρόβουχα και σγαμένα. Και οι θαλασσινοί νομίζουν ως άκάθαρτον πάλιν έπάγγελμα της ξηράς μηδέ του γεωργικού επαγγέλματος εξαιρουμένου. Η μελέτη των ψαροφάγων λαών είναι όχι άπλώς άναγκαία αλλά άπαραίτητος δια να κατανοηθί πώς έδημιουργήθη το ναυτικόν έπάγγελμα και γενικώς ή ναυτιλία. Ο θαλάσσιος ταξειδιωτισμός, δλόκληρος ή τέχνη και ή επιστήμη του πλέειν, ναυπηγείν, ποτιλορηγείν δέν άφείλονται βέβαια εις τους κρεωφάγους και τους χορτοφάγους λαούς. Α αυτοί άποστρεφόμενοι τας τροφάς τας όποιαις δίδει ή θάλασσα και ή λίμνη, έβδελύσσοντο και την θάλασσαν και την λίμνην και τον ποταμόν. Οι ψαροφάγοι τουτ'αντίον λαοί έδημιούργησαν την τέχνην της ναυτιλίας όχι από διάθεσιν τουριστικήν ή δια να διασκεδάσουν, αλλά κυνηγώντας την τροφήν των το ψάρι και τα όσπρια, διαρκώς πέραν των άκτων. Έτσι έδημιουργήθη ή ναυτιλία από τους ψαροφάγους λαούς και έτσι εξακολουθούν οι ψαροφάγοι να δημιουργούν την ναυτιλίαν. Εις την Ελλάδα τα φαινόμενα δέν εινε άλλοιότικα και βλέπομεν τας κοινότητας των ψαράδων να εξελίσσονται σιγά-σιγά εις ναυτικές κοινότητες και τους ψαράδες να γίνονται ιδιοκτήται καικιών, μάρκων, βαποριών, όποτε όμως χάνουν σιγά-σιγά την αποκλειστικήν ψαρκήν των δίαιταν. Δια τον λόγον όμως αυτόν είναι άξια ιδιαίτερας μελέτης, ή μελέτη των ψαροφάγων πληθυσμών της Ελλάδος. Αρχίζοντες από αυτήν θα έβλέπαμεν χωρίς δυσκοίλιαν πώς και οι ναυτικοί νήσοι Ύδρα, Σπέτσιαι, Παρρά, Κάσσοι, που εκράτησαν κατά το 1821 τον έθνικόν μας άγώνα εις την θάλασσαν, έχουν αρχίσει το ναυτικόν των σιάνων από την ψαροφαγίαν των κατοίκων των.